

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Паруш Райков Парушев, ВДУ „Св. Тривелий“

за дисертационния труд на Васил Георгиев Костов по професионално направление 2.2. „История и археология“, с научен ръководител проф. д-р Румен Генов, на тема „Исторически дискурс в книгата на пророк Осия и модерната библейска критика“ за придобиване на образователната и научната степен „доктор“

Дисертацията е в обем от 215 стр. и се състои от въведение, единадесет неравноделни глави, заключение, две приложения, библиография и списък на съкращенията. Методологията на изследването е представена като отделна част на дисертацията. Представен е автореферат със справка за приносите и публикации по темата. Авторефератът правилно отразява съдържанието на дисертацията.

Това е една амбициозна комплексна многопластова разработка върху историческия дискурс в книгата на един от най-значителните късни еврейски пророци от каноничната група на „Дванадесетте“ в историческия и религиозен контекст на Близкия Изток през VIII век пр. Хр. Разгледан е клъстер от взаимно-свързани теми като историческата стойност на библейското повествование, ролята на пророка в библейския разказ, институцията на монархията в древния Израел, историческата рамка и хронологията в книгата на Осия, топонимите и антропонимите като свидетелство за исторически събития свързани с тях, доктрината за спасението на Израел в контекста на пророческото послание на Осия и други. Направен е опит да се оцени значението на посланието на Осия в каноническата новозаветна интерпретация и функциите му в християнската традиция. Тези теми са анализирани и синтезирани в едно солидно аргументирано и като цяло добре структурирано и представено научно изследване. Фокусът на изследването е историческият дискурс в книгата на пророк Осия, ситуиран основно в първата част на книгата, и в неразривна връзка с пророческото служение на Осия основно в Израел, но и към Юда. Целта на дисертанта е да предложи един нов подход за прочит на книгата на Осия на базата на детайлно историографско изследване и задълбочен историко-лингвистичен анализ в края на дисертацията. Дисертантът показва завидни езикови умения в прочитането и превеждането на библейски текстове от класически еврейски и гръцки, както и при позоваване на източници на немски, английски и руски.

Избран е стандартният метод на представяне на дисертационен труд в тази област, като историографският анализ се предхожда от описание на приетата методология на изследване, преглед на изворите и литературна справка за основните изследвания върху книгата на Осия. При изграждане на методологията на изследване от богатия арсенал на библейски критични методи, дисертантът е избрал критични методи за изследване от позиция ‘зад текста’ (историко-критичен и редакторски) и ‘в текста’ (каноничен и историко-лингвистичен). Очевидно е, че той е запознат също със съвременни подходи към библейски критични изследвания ръководени от читателската перспектива (‘пред текста’ или библейския минимализъм), както и от духовното послание на библейските текстове

(перспективата 'над текста'). Избраната методология съответства на изискването за верификация, за да бъде съпоставено библейското повествование с интра-библейски и екстра-библейски източници. Подходът за исторически анализ е един от първите методи за критично изследване на библейски текстове, който се корени в протестантската реформация и доминира библейската критика през 19 и началото на 20 век. Прави добро впечатление, че авторът е консултирал източници и от този период.

Направена е обосновка за избора на историческите писмени извори с кратки описания и библиографски посочвания. Интересен е анализът на историческата стойност на еврейските канонични писания (Стария Завет), техния най-ранен превод и по необходимост интерпретация на гръцки (Септуагинтата) и каноничната колекция на християнската библията в различните ѝ преводи на български език. В глава III авторът изказва една атрактивна хипотеза за липсата на достатъчно извънбиблейски доказателства за ранната историята на еврейския народ като археологически артефакти, свързана със строгия монотеизъм, грамотността и традицията за преписване и обновяване на носителите на писмена информация.

Основният аргумент на автора е представен в глави IV-VIII. В глава IV детайлно са изследвани историческата обстановка в Израел и Юда, обект на пророческите прозрения на Осия, и е уточнена хронологията на царуване на владетелите споменати от пророка (следвайки Самуелс и Тиле). Специално внимание е обърнато на възникването на монархичната институция в древно-еврейската общност и балансирнето на царската власт с тази на религиозните водачи и пророците (глава V) и на монархията, или по-скоро дисфункционалността на монархичната институция в разделеното царство – Израел и Юда, в книгата на Осия (глава VI). Глава VII е фокусирана специфично върху историографията представена в първата глава на книгата на Осия. Обсъдена е и основната тема на пророчеството – отстъплението на Израел от истинския Бог, идолопоклонството (или 'блудството') и като следствие неизбежното божие наказание. В глава VIII е представено съдържателно изследване на топонимите в книгата, на тяхното символично значение и връзката им с исторически реалности. Историческите реалности отразени с книгата на Осия са съпоставени с историческите сведения отразени в библейското повествование като цяло и особено в Книгите на Царете, Книгите на Летописите и Ездра. Те са сравнени също с екстра-библейските свидетелства на извори в контекста на страните заобикалящи царствата на Израел и Юда по време на събитията описани от Осия.

Глава 9 е с минимален обем, но изключително важна за разбиране на посланието и целта за написването на Книгата на Осия. Показана е връзката между макро-историческата рамка на историческия дискурс в книгата и монотеистичната религиозна доктрина на еврейския народ. Посланието на Осия е, че спасението от плен е в обединението на всички юдейски племена на базата на законите и нравствени правила получени от Бога чрез Мойсей.

В основното изложение на труда се правят препратки към цялата Книга на Осия и в приложение II е приведен текстът на цялата книга. В глава X, обаче, е направен историко-

лингвистичен анализ само на глави 1-3 без да е ясно посочена причината за фокусирането върху тези текстове. Дали е това е направено само, за да се демонстрира методът на текстуален анализ или по други съображения? Дисертантът посочва като мотив факта, „че текстът в тях носи и историческа информация за бита и семейните отношения по времето на пророка” (стр. 130). Но фокусът на изследването е „... историческият дискурс в книгата на пророк Осия, ‘вплетен’ в пророческото послание към Израил... (стр. 5)” в цялостния сложен вътрешно- и външно-политически контекст на двете еврейски царства Израел и Юда по времето на Осия. В този смисъл е по-естествено глава X да се разглежда като разширено приложение към основния аргумент на дисертацията представен в глави IV-IX.

Като цяло работата е написана добре, макар че има някои пропуски от техническо естество. Освен не голям брой правописни и стилови грешки, прави впечатление, че материалът на този труд е структуриран в глави, които следват определената от дисертанта логика, но са силно де-балансираны с обем от две страници до четиредесет и пет страници. На редица места в текста има позовавания към гнезда на корените на еврейски думи заедно с техния код в Конкорданса. Това е положително, но трябва да бъде добре обяснено на читателя. Както в текста на дисертацията, така и в автореферата има повторения. Някои твърдения на дисертанта се нуждаят от допълнително разяснение като „ ... пророчеството може да се разглежда и по вертикала” (стр. 14) и „ ... употребявани в християнския език архаизми” (стр. 19). На страница 10 има цитат без да е посочен източника, а на стр. 72 данните за Давид се нуждаят от рефериране.

Тези критични бележки не накърняват положителното впечатление от дисертацията. Резултатите на това изследване са свежи, добре обосновани и имат приносен характер. Стилът на дисертанта е ясен и точен и демонстрира много добра работа с научния апарат и позоваванията под черта. В Заключениеето са направени основни изводи от изследването, очертани са приносните моменти и ползата от историографското изследване на библейския текст. Авторефератът и Справката за приносите отговарят на изискванията в наредбите. По темата на дисертацията има една публикация и два материала под печат в български научни издания.

Дисертацията е посветена на разглеждането на значима тема и е съществен принос към системното критично библейско изследване на историческия дискурс в Книгата на Осия. Тя е написана компетентно с добро познаване проблематиката, литературните източници и позициите по разглежданата тема. Всичко това ми дава достатъчни основания да препоръчам на почитаемото жури да присъди образователната и научна степен доктор на Васил Георгиев Костов.

София, 18 юни 2017

доц. д-р П. Р. Парушев